

ЗА „ЛАКОМОТО МЕЧЕ“:
РЕЧ ПО ПОВОД ЛИТЕРАТУРНО ЧЕТЕНЕ (ЗА ДЕЦА И ВЪЗРАСТНИ)
В ГОЛЕМИЯ САЛОН НА НЧ „ВЪЗРАЖДАНЕ 1928“, 22 АПРИЛ 2024 г.

Скъпи деца и техни учители, т.е. скъпи малки и пораснали деца,

Приветствам ви в Народно читилище „Възраждане 1928“, София, на днешното литературно четене. Детската публика е най-хубавата публика. За мен вие сте най-добрата аудитория.

Искам да ви споделя, че литературата е особен, красив свят на образи, символи, персонажи като, както правилно ни бе припомнил големия италиански писател и изследовател на литературата и културата Умберто Еко, „художественият текст ни казва не само кое в неговия повествователен свят е вярно и кое невярно, но също така кое е значимо и кое може да се отхвърли като несъществуващо“ [Еко, У. „Изповедите на младия романист“, с. 69, С., 2014] и така произведенията „каквато и история да разказват, разказват и нашата собствена, заради което ги четем и ги обичаме“ [Еко, У. „За литературата“, с. 24, С., 2014].

Знаете ли, че паралелът днес, и с това искам да започна тази текстова взаимосвързаност, под формата на влияния, подозирани или не, подвластни или не на една хилядолетна верига или на духа на времето, се крие в това, че „противно на желанията ни Хамлет, Робърт Джордан и княз Андрей умират, че нещата стават така, а не иначе, и ще е така во веки веков, колкото да копнеем или да се надяваме на обратното... Разбира се, че не можем да знаем дали Ахав някога ще хване Белия кит. Истинският урок на „Моби Дик“ е, че китът отива където си поиска“ [Еко, У. „Изповедите на младия романист“, с. 94-95].

Ако величественият кит в романа на Херман Мелвил отива където си поиска през 1851 г., дали това не прави и „Лакомото мече“, през 1944 (когато за пръв път излизат тези прекрасни разкази за деца от майстора на словото Емилиян Станев), докато се качва на дървото – една висока липа. И мечето прави това, без да послуша майка си, а тя недоволно ръмжи и блъсва с лапите си дървото, за да го принуди да слезе, но без резултат.

Колкото и да се надяваме, че мечето ще послуша майка си, ще разчита на опита ѝ, ще бъде послушно като братчето си, което не прави подобни пакости, мечето е жестоко нажигено от рояци пчели, докато се опитва да вземе меда им. Мечето започва да „скимти“ и да се „гърчи от болки“, но това е цената, която то трябва да понесе, свличайки се от клоните на дървото, докато „пчелният рой нападна цялото семейство“.

Тук дори наблюдаваме друг аспект, различен от „Моби Дик“. Мечето е спасено от майка си, като това е значимото събитие в този малък, ценен урок, който ни дава литературният текст. Мама, която писателят нарича „старата мечка“, вслушваща се „във всеки звук“, във всеки шум, докато в очите ѝ гори „загриженост и свирепа готовност за борба“, не е груба към лакомото си мече. То е едно от две мечета, но авторът го нарича „най-лакомото от мечетата“.

Старата мечка грабва без страх ужиленото на много места мече и го спасява в бистрия поток, където преди това е учела мечетата да плуват. Образът на майката-спасителка е дълбоко залегнал в литературата, но тук мечката, като майката-закрилиница, се връща в хралупата, към този „уединен кът“, в който много пъти е намирала пристан след дълги скитания. Семейството тръгва към утехата на пещерата и краят на разказа не е комичен, въпреки че една сойка, като птица-присмехулник, „сякаш се смееше“, а кълвачът, лекарят на гората, като че ли също се присмива.

Краят на този текст ни показва повече, отколкото ни казва, защото сякаш е намигване към по-ранните приключения на Мечо Пух от 1926 г. Защото виждам Прасчо, обръщаш се към Мечо Пух така: „– Ще бъдем приятели завинаги, нали Мечо“, попита Прасчо. „– Дори и за по-дълго,“ отговори Мечо Пух. А също и че „– Ти си по-смел, отколкото вярваш, по-силен, отколкото изглеждаш, по-умен, отколкото си мислиш.“

Важно е, когато едно лакомо за живота мече, което живее завинаги в литературата и сърцата ни, сякаш може да изрече, също като Прасчо: „– Пух? – каза Прасчо.

– Да! – отговори Пух.

– Нищо... – каза Прасчо, хващайки го за лапичката. – Просто исках да съм сигурен, че те има, Пух...”

Така и ние сме спокойни, че лакомото мече ще го има во веки веков, и то в сигурните ръце на старата мечка, т.е. на Мама, с главно „М“; че мечето завинаги, а и за по-дълго, ще е защитено. То дори не е само проекция на Мечо Пух, то е българското лакомо мече, което ни завладява със смелостта си, но и с поуката, която извличаме от разказа за него. И затова го обичаме и ценим.

Благодаря ви за вниманието.

Росен Велчев, председател на НЧ „Възраждане 1928“